

10. Poruchy osobnosti

osobnost člověka – funguje jako integrovaný celek, který je individuální typický a ve svých charakteristických rysech i relativně stabilní

porucha osobnosti – trvalý stav, projevující se nepříznivými nebo nadměrně zvýrazněnými vlastnostmi osobnosti, odchylkami v oblasti citového prožívání, uvažování i chování, zejména ve vztah k druhým lidem a společnosti

- dříve psychopatie, přetrvávají celý život
- postižení nemají náhled a považují své chování za přiměřené

příčiny vzniku poruchy osobnosti:

- důsledek interakce biologických a psychosociálních faktorů

kritéria pro hodnocení poruch osobnosti :

1.odlišnost struktury osobnostních vlastností a projevů chování od normy – nevyváženost v určitém směru → abnormální postoje a chování

- **u kognitivních funkcí** – určitý způsob uvažování a hodnocení situace (egocentrismus, vztahovačné hodnocení, emotivní posuzování), liší se vztah k sobě samému i ke světu
- **emotivita** – odlišná kvalitou, intenzitou (přecitlivělost, emoční stažení, povrchnost)

2.generalizované maladaptací chování – poruchové projevy v soc.situacích a mezilidských vztazích

- jedinec nemá náhled, není schopen se poučit ze zkušenosti (obtíže v sebeovládání, nestandardní reakce na běžné podněty, nepřiměřený způsob uspokojování potřeb)

3.zatěžující a nepříjemné abnormální chování → zdrojem konfliktů a odmítání (chybí zodpovědnost, empatie, altruismus)

4.porucha je trvalého charakteru, problémy již v dětství, diagnóza až od adolescence

paranoidní porucha osobnosti

rysy : • nadměrná citlivost k negativnímu hodnocení

- neschopnost odpustit reálné či předpokládané bezpráví
- sklon ke zdůrazňování vlastní osoby
- nadměrný důraz na osobní práva a jejich vymáhání
- podezíravost a vztahovačnost vůči ostatním (patologická žárlivost, podezírání ze spiknutí)

- emoční ladění převážně negativní a napjaté, ve vztahu k sobě přecitlivělost a trvalý pocit ohrožení

- častěji u mužů, problémy v soukromém životě, v zaměstnání, v partnerství

- neústupnost, nekompromisnost, necitlivost, koncentrace na sebe a na svá práva, důraz na dodržování pravidel

schizoidní porucha osobnosti

rysy : • neschopnost prožívat uspokojení

- emoční útlum – chladnost, odstup, oploštělé citové prožívání
- nápadná introverze
- nezájem o vnější svět : - neschopnost vřelých citových vztahů, nezájem o ně
 - nezájem o názory a hodnocení okolí
 - obtíže v adaptaci na společenské normy a zvyky

- nemocní mají svůj svět, realita je nezajímá, citově chladní, lhostejní

- myšlení i originální a svérázné, hloubaví; partnerství neuzavírají, považováni za podivíny

disociální porucha osobnosti

- asociální porucha, dříve psychopatická nebo sociopatická

rysy : • člověk není schopen přiměřené sociální adaptace

- silně egoističtí, nezdrženliví, zaměřeni na bezprostřední vlastní uspokojení
 - potřeba silného vzrušení, těžko snášejí nudu, neschopnost tlumit a ovládat vlastní reakce
 - nízká tolerance k zátěži – snadno reagují afektivním výbuchem, agresivitou a násilím
 - neschopnost adekvátního hodnocení situace, slabě rozvinuté sebevědomí
 - omezená schopnost sociálního učení, jejich chování je těžko ovlivnitelné zkušeností
 - vztahy k lidem ovlivněny jejich nestálostí, nespolehlivostí a bezohledností
- diagnostikovány již v dětství, nedovedou se přizpůsobit, nejsou schopni systematicky pracovat
 - problémy v zaměstnání, nezvládají roli dospělého (nezodpovědní, nesoběstační)
 - více u mužů, dědičné dispozice, časté riziko kriminálního chování (pobyt ve vězení)

emočně nestabilní porucha osobnosti

- typické impulsivní jednání bez ohledu na důsledky
- proměnlivé a nevypočitatelné emoce, neschopnost ovládat svoje pocity a chování
- neukáznění, nezodpovědní, nesnášenliví, nedovedou odložit uspokojení svých potřeb, neschopní systematicky pracovat, často promiskuitní a nestálí v partnerských vztazích
- problémem **výbuchy násilí**, které nelze předvídat
- sklon k vymýšlení, slibování, bezohlednost, podvádění → ztráta veškerého sociálního zázemí

hraniční typ nestabilní osobnosti:

- porucha identity, sklon k nestálým, ale emočně intenzivním vztahům, impulzivita a sklon k sebepoškozujícímu jednání, chronické pocity prázdnoty, opakované suicidální tendence

histrionská porucha osobnosti

rysy : • akcentovaná emocionalita, teatrálnost

- emoční labilita, nestálost a povrchnost
 - nadměrná potřeba vzrušení, zvýšená sugestibilita
 - důraz na vlastní osobu, egocentričnost, potřeba upoutávat pozornost
- častěji u žen, nezvládnutý projev potřeby závislosti – touží být středem pozornosti, navazují povrchní vztahy
 - chtějí být obdivovány a oceňovány → lžou a předvádějí se, manipulují s lidmi i fakty, intrikují
 - časté konflikty, zdrojem problémů, v partnerství konfliktní a nestabilní

anankastická porucha osobnosti

- vliv na všechny osobnostní složky (prožívání, myšlení i chování)

rysy : • porucha emočního ladění (mrzutá nálada)

- zvýšený sklon k pochybnostem, nerozhodnosti a opatrnosti
 - nadměrná sebekontrola, perfekcionismus, nepřiměřená svědomitost a puntičkářství
 - zvýšená potřeba respektovat sociální normy
 - rigidita v uvažování i v chování (ztuhlost)
- častější u mužů, lidé nejistí, kteří se vyrovnávají přehnaným plněním sociálních požadavků (přehnaná odpovědnost)
 - více koncentrování na výkon, v partnerství nepřijemní a nudní, nedovedou se přizpůsobit, nemají smysl pro humor

úzkostná porucha osobnosti

rysy : • porucha emočního prožívání (napětí, pocity ohrožení)

- zhoršené sebehodnocení (pocity neschopnosti a méněcennosti)
 - nadměrné obavy z kritiky či odmítnutí
 - tendence k izolaci v důsledku obav a odmítnutí
 - tendence vyhnout se selhání
- vyhýbavá porucha, lidé v neustálém napětí a strachu z problémů
 - sklon k nepřesnému hodnocení situace, vliv nadměrného pocitu ohrožení

závislá porucha osobnosti

rysy : • zvýšená potřeba závislosti na jiném člověku

- submitivita (naprosté přizpůsobení a podřízení této osobě)
- neschopnost osamostatnění
- nízké sebehodnocení (pocit bezmocnosti a neschopnosti)
- nepřiměřené obavy z opuštění

- neschopnost přijmout samostatnost a zodpovědnost → forma osobní nezralosti

- v emočním ladění úzkost a pesimismus

- v partnerských vztazích často manipulování nebo odmítání → snadno se dostanou do role týraného a zneužívaného člověka, častěji u žen

narcistická porucha osobnosti

- nejdůležitějším projevem : trvalé velikášství, egocentrismus

rysy : • porucha sebehodnocení (přeceňování, pocit privilegovanosti, víra ve vlastní jedinečnost a výjimečnost)

- potřeba obdivu, zaujetí fantaziemi o vlastním úspěchu
- vztahy k lidem – chybění empatie, podceňování jiných lidí, arogantnost, bezohlednost

porucha osobnosti :

- stav, který se projevuje nepříznivými a nebo nadměrně zvýrazněnými vlastnostmi osobnosti, odchylkami v oblasti citového prožívání, uvažování i chování (ve vztahu k sobě i k druhým lidem)

- potíže trvalé, nelze je zásadním způsobem ovlivnit